

Eugen Drewermann

A süketnéma meggyógyítása

(Mk 7,31-37)

Az embernek ahhoz, hogy emberi életet élhessen, tudnia kell és szabadon kell tudnia beszélni. Mert leginkább az különböztet meg minket teremtményársainktól, hogy mi képesek vagyunk nem csupán jelekkel és gesztusokkal kifejezni magunkat, hanem azt is meg tudjuk tenni, hogy szavak révén egy egész világot ajánlunk egymásnak, s egy egész világot jelentünk egymás számára. De az emberben csak akkor tud kifejlődni a beszéd képessége, ha beszélnek vele, és megfordítva, csak akkor képes fölfogni a szavak értelmét, ha maga is képes szavakat formálni.

Rettenetes és egyúttal csodálatos példája a mondottaknak a következő. 1970. november 4-én az Egyesült Államokban találtak egy tizenhárom éves és hét hónapos kislányt, akit húszhónapos kora óta egy kicsi, sötét kamrába zárt be pszichotikus apja. Egyetlen emberi szó sem juthatott a kislány fülébe. Mary 1,35 méter magas volt, amikor megtalálták, teljes 25 kilót nyomott, és képtelen volt arra, hogy egyenesen álljon vagy táplálékfelvételkor az ételt megrágnia. – Azóta megtapasztalta az odafigyelés és a gondoskodás minden formáját, hogy legyőzhesse oly sok év súlyos nélkülözéseit. De csaknem hét évig tartott, amíg az immár húszéves lányról el lehetett mondani: első, íráshoz hasonló megnyilatkozásként festett egy képet, s írt hozzá néhány szót. Egy nő körvonalait rajzolta le, és ezeket a szavakat írta alája: „Hiányolom a Mamát.” A nő bal kezét igen nagyra festette, és külön hozzáfűzte: „Mama keze.” A nő kezére pedig egy baba-szerű lényt rajzolt, és melléje írta: „Mary baba.” – Az egész pszichológiai irodalomban nincs még egy példa, amely ilyen megrázóan lenne képes megmutatni, mire van szükségünk nekünk, embereknek ahhoz, hogy megtanuljunk beszélni, és mit mondanánk először, ha szabad lenne beszélnünk.

Ugyanez a tapasztalat tükröződik a Márk-evangélium e csodás gyógyításában, amikor az emberek Jézushoz viszik a süketnémat azzal a kéréssel, hogy tegye rá a kezét, és ezzel nyissa meg számára azt a teret, amelyben olyasmis történhetik vele, mint az elrejtettség és az oltalmazottság érzése – szemben minden félelemmel, kitaszítottsággal és magánnyal. Nem kell pszichotikus apával rendelkezni ahhoz, hogy el kelljen fojtatunk, és ne legyünk képesek megnevezni a világot, saját lelkünk, saját testünk, saját

érzékelésünk egész tartományait. A Biblia úgy véli, az emberiség kezdeti óta valami nagy rendtelenség keletkezett az emberi nyelvben (Ter 11,1–9). Ismételten felnőnek olyan emberek, akiknek azt kell megélniük, hogy neveltetésük során a lehetséges beszéd jelentős területeit vonják meg tőlük az olyan beszédfordulatokkal, mint: „ebbe neked nincs beleszólásod; most fogd be a szád; ne légy olyan kotnyeles; miket nem beszélsz megint; ha a felnőttek beszélnek, gyerekeknek Hallgass! a neve” stb. „Nevelés” ez?

A helyzet azonban ennél is rosszabb. Szinte hozzászoktunk már az olyan társalgási frázisokhoz, mint: „teljesen megőrültél; már megint kezdod; micsoda örültségeket beszélsz folyton; most aztán elegendem van”. – Jézus maga mondta a Hegyi beszédben: „Aki azt mondja testvérének: »raka« (= idióta!), az méltó az isteni ítéletre” (Mt 5,22). Mert ha így beszélnek velünk, az minden önbizalmunkat megrendíti, elvesz tőlünk minden lehetőséget, hogy azt higgyük: a mi szavainkban is jelen lehet az igazság, s megfoszt attól a képességünktől, hogy feltételezzük: saját elgondolásainkban, saját fölismeréseinkben is lehet valami helyes.

A beszéd effajta szétrombolását közvetve, morális tilalmak útján is el lehet érni. Kimondhatatlannak lehet deklarálni saját testünk bizonyos területeit, s ugyanígy a lelki érzékelés egész területeit is tisztességtelennek, illetlennek, tehát ismét csak „kimondhatatlannak” lehet nyilvánítani. Az ellenállás szavai, amelyek a másik megsemmisítő kritikájára irányuló kritikát fogalmaznának meg, vagy pláne olyan szavak, amelyek haragot vagy elhatárolódást jelezhetnének részünkről, természetesen eleve nem férnek bele az effajta nevelés kereteibe. Éppígy „magától értetődően” erőszakoskodónak és tolakodónak számítanak azok a szavak, amelyek saját kívánságainkat fejezhetnék ki. E történet eredménye rendszerint abban áll, hogy egyetlen igaz szót sem vagyunk képesek mondani önmagunkról, s ami még rosszabb, képtelenek vagyunk hinni abban, hogy a másik ember igaz szót mondhat.

De vajon nem élünk-e szinte valamennyien így – a beszéd és a hallás képessége nélkül, szó szerint süketnémán?

Valamiképpen meg lehet tanulni, hogy virtuózzakká váljunk a fogyatékosok nyelvének technikájában, hi-

szén a süketnémaság démonai leginkább az emberek fecsegésének közepette rejtőznek. Ha egyszer áttekintjük azokat a kimondatlan és tudatlan játékszabályokat, amelyek alapján mi, felnőttek – azt nem lehet mondani, hogy egymással beszélünk, hanem – fecsegünk és locsogunk, akkor azt tapasztaljuk: e semmitmondásra felszólító útmutatások néhány otromba formulára vonatkoznak, amelyeknek a lényege: „Ne érzékeld a másik valódi érzéseit, különben tolakodó leszel, és abba a veszélybe kerülés, hogy leleplezed a másikat; de saját magadról se tégy közé soha semmi lényegeset, különben attól kell tartanod, hogy megszégyenülsz, és a másik szemében nevetségessé válsz; ne juttass kifejezésre semmilyen téged érintő problémát, különben vagy hatalmat adsz másoknak saját magad fölött, vagy nehéz esetnek nyilvánítod magadat előttük!” És hasonlóképpen: „Amennyire csak lehetséges, társaságban a diplomácia, a tisztesség, a méltóság megőrzésének szabályai szerint fejezd ki érzéseidet, röviden: legjobb, ha egyáltalán nincsenek érzéseid, de ha már mégis, akkor fegyelmezd meg és korlátozd őket a tisztességes képzetetés szokásos mértékére!” Mindekelőtt pedig: „Kerüld el, hogy szavaiddal megérintsd a másikat; bátran beszélj el mellette: beszélj az időjárásról, az árákról, az egészségről, a táplálkozásról, az öltözködésről, beszélj mindenről, csak ne magadról és a másiktól. Valóságosan ne beszélj egyetlen emberről se, és egyetlen emberhez se!”

Különféle tilalmak miatt folyton beszűkülve, saját magunk örökös foglyaiként, ilyen szabályokat követve váltunk süketnémákká az emberekkel fecsegve.

Alighanem ezért van az, hogy Jézus először is félrevonja ezt az embert, akit hozzá vittek, elkülöníti a tömegtől, nyilvánvalóan azért, hogy végre megszűnjön a locsogás (jelen esetben arról, mit hogyan is kell csinálni), és ne érvényesüljenek a sugdolózó tömeg viselkedési szabályai; mert a „comme il faut” modorában sosem éri el igaz szó az ember nyelvét és fülét. A nagy sokaságtól távol azonban följe is az ég tágassága borul. Oda tekint föl Jézus, oda imádkozik, segítségért sóhajtván.

Azt mondják a franciákról, ez a nép úgy fickándozik nyelvében, mint hal a vízben. Van benne valami. A német „önmagára találás” helyett például a franciák valóban találóan azt mond-

ják: „défoulement – tömegtelenítés”, hangsúlyozandó, hogy beszédünk csak akkor válhat igazzá, ha túllépünk a nagy sokaságon, azon, hogy hamis módon legyünk tekintettel a tömegre. Egészen ennek felel meg az, ahogyan Jézus odalép ehhez a süketnémához, mintha ebben a pillanatban csak ő létezne, mintha az egész őt körülvevő világ elsüllyedt volna, mintha ebben pillanatban semmi sem lenne fontosabb ennél az egy betegnél.

Újból és újból megállapíthatjuk, hogy a Jézus gyógyító

csodáiról szóló beszámolóiban egészen sajátos, önmagukban véve mintegy szándéktalanul odavetett, de éppen ezért igen hiteles vonások jelennek meg, amelyek teljességgel a mindenkorai beteg rejtett igényeire irányulnak. Így itt is, amikor egyszerűen arról esik szó, hogy Jézus „kivezette a népből” a süketnémát. Úgy tűnik, Jézus egészen világosan érzi, hogy éppen ezt a népet nem viseli el a beteg, hogy úgyszólván csak azért nem hallgat már senkire, és azért nem beszél már senkivel, mivel mindaz, ami

elhalat hozzá, túlságosan sok számára, és egyáltalán nem képes befogadni – hogy süketnémaságával alijában véve csak a tömeggel szemben akar védekezni, és kell védekeznie.

Ezért elsőként attól a félelemtől kell megszabadítani a süketnémát, hogy mások bensőleg fenyegetik őt; önmagára kell utalni, hogy ne bámuljon folyton mereven másokra, mint akit megigézett a rémület, hanem úgy érezze, védett tér veszi körül; előbb egy kis terepet kell teremteni számára, ahol egyszerűen élni tud. Ezért amikor Jézus kinyújtja kezét a beteg fülének érintésére, akkor ez a kapcsolatfelvétel éppoly néma, mint a beteg maga; „ujját a fülébe dugja”, hogy olyan kezet érezzen meg, amely semmi mást nem akar, csak gyógyítani, hogy befogadja önmagába azoknak az ujjaknak a mozgását, amelyek gyöngéden és óvatosan próbálják őt megközelíteni. Ha létezik a világon valamilyen útja-módja annak, hogy le lehessen győzni a süketnémaság lelki betegségének démoniáját, akkor az nem más, mint Jézus e kézrátételének szelidsége. Jézus ezután saját beszélőképességének szervéről, saját nyálából tesz a beteg néma szájába, és megérinti merevvé vált nyelvét. Ez gyógyítja az embereket: ez a gyöngédség és ez a megértés, amely sebes pontján érinti meg a másikat. Mi

több: ha valahol, hát itt lehet észrevenni, hogy a félelem démoniája mennyire rombolja a többi emberhez fűződő kapcsolatokat, hogyan tesz magányossá és elszigeteltté, s hogy egy süketnémának nem azzal segítünk, ha közvetlenül szólítjuk meg, és az intelmek és előírások nyelvén akarunk beszélni vele.

Mégis létezik a megértéshez és a beszédhez vezető híd; létezik gyógyító erő; ez a legfontosabb, amit itt meg kell látni. Jézus az éghez fordul a be-

Ha van is tudománya, maga a nyelv nem tudomány. Elsőrendűen: közlés és összeköttetés. Kimeríthetetlen eszköz arra, hogy hírt adjak magamról másoknak, s azonos szinten híreket szerezzek másokról a magam számára. A beszéd tehát: adás és befogadás. Nyitottság. Szeretet.

Ahol visszaélnék a szeretettel, vagy ahol megszűnik a szeretet, ott nyilvánvalóan elhal a beszéd eredendő értelme is, és visszajára fordul művészete. Ahol a beszéd a tagadást, az elkülönülést, az elidegenedést szolgálja – előbb vagy utóbb maga is elhal, elnémul, s ha tovább él is, ez az élet aligha lesz több rákos burjánzásnál.

A szeretet elhalása minden nyelvromlás igazi gyökere, s az így támadt betegséget nem gyógyíthatja semmiféle tudós kezelés, nyelvészkedő gond, szerkezeti elemzés.

Mindez azt is jelenti azonban, hogy a beszéd véghetetlenül több is, mint a szigorúan filológiai értelemben vett nyelvi kifejezésformák. A világ is „beszél”, csak meg kell hallanunk a szavát. Sőt: ezzel kezdődik minden beszéd. Hallgatással. Meghallgatással. Tehát újra csak: nyitottsággal, vagyis szeretettel.

Pilinszky János

teg érdekében, és belép saját bizalmának ösokába; azon a ponton kapaszkodik meg, ahol megtalálja támaszát. Még nem tud beszélni a süketnémával. De tud imádkozni Istenhez a süketnémáért. Isten irgalmaért esedezik a beteg javára. Feltehetően így esett meg, hogy amikor Jézus rátette kezét a betegre, akkor az történt, mintha Isten irgalmának minden oltalmát és minden áldását rá akarta volna helyezni, és szava már nem kérő ima, hanem a válasz volt, amelyet Isten adott a szájába, szinte parancs, amelyet maga Isten adott ki számára, hogy mondja azt – amit Márk még egészen szó szerint, Jézus anyanyelvén, arámul ad vissza, mintha nekünk magunknak is utána kellene mondanunk –: »effátá«, »nyíl meg!« Egy szer elhangzott ez a szó Tiberiás tavának keleti partján, és most folytatódnia kell azoknak a gyülekezetében, akik hisznek Jézusban; ahogyan ő mondta ki, úgy kell nekünk továbbmondanunk. Szilárd meggyőződésünk, hogy képesek vagyunk erre. Bizonyára csak emberek vagyunk, és csak két kezünk van, és keveset tudunk enyhíteni a világ nyomorúságán, nem is szólva arról, hogy megakadályozzuk azt. De egyet megtehetünk: kinyújthatjuk kezünket, és megéreztetjük általa azokkal az emberekkel, akikkel találkozunk,

hogy mindegyikünket Isten keze tart meg és hordoz. És az ebben meghúzódó elrejtettség el fog úzni minden félelmet. Ily módon minden ember kezet nyújthat egymásnak, mivel mindenki Isten kezében van. És akkor valósággá válik Jézus éjszakáinak és egyedülleteinek álma, hogy mindegyikünk megtudja: Isten szereti őt. Minek ragaszkodnánk még a süketnémasághoz, amikor Isten kezd hozzánk és általunk beszélni?!

Effajta szavakat kell felfognia a süketnémának, és képes is felfogni, mielőtt még tulajdonképpen felfoghatná őket a fülei révén – csak ezért történhet meg ez és a többi csoda „rögtön”, ahogyan erről a Márk-evangélium újból és újból beszámol. Hétköznapi életünkre lefordítva persze azt kell gondolnunk, hogy ez a „rögtön” akkor is csodálatosan gyorsan történik meg, ha a mi életünkben éveket vesz igénybe. Milyen sokáig tarthat a valóságban, míg megtanuljuk a bizalmat, hogy szabad helyesen, pontosan beszélünk, és megértjük: az igazság megérdemli, hogy kimondjuk, függetlenül attól, kellemetlen, tisztességtelen, zavaró, terhes, toladó-e – vagy bármi más! Ha igaz, akkor emberi, és mindaz, ami saját magunk egy része, megérdemli, hogy elmondjuk másoknak.

Különben mi maradna számunkra? A nyelven kívül a legjobb akarat mellett is csak a bensővé tett és aztán kifelé kifejezett erőszak marad. Az állatoktól eltérően mi, emberek nem rendelkezünk érzelmeink ritualizálásaival, hogy agresszióinkat ily módon tegyük értelmetlenné magunk és mások számára. Mi, emberek rá vagyunk utalva a beszédre. Meglehet, hogy mindenekelőtt éppen a beszéd a forrása sok konfliktusnak, de kétségtelenül a beszéd a legjobb eszköze annak is, hogy őszintén oldjuk meg a konfliktusokat; semmit sem lehet kikerülni, sem magunkban, sem másokban, sem a világban.

Csak egy dolgot tilt meg Jézus ott helyben, és pedig joggal: hogy a nyelv csodáját a propaganda nyelvén híreszteljék. Mert nincs kézenfekvőbb veszély, mint éppen a csodával jutni külsőséges viszonyba, amikor is az ember úgy mesél és beszél róla, mintha valami történeti, külső, idegen dologról lenne szó, holott olyasmiról, amit a valóságban csak az életünkkel mondhatunk tovább.

Persze az emberek egyáltalán nem igazodtak már akkor sem Jézus parancsához, és paradox módon ezért még hálásaknak is kell lennünk nekik. Ha nem meséltek volna róla olyan szemtelenül sokat, akkor talán nem jutott volna el hozzánk e csodálatos dolog híre, egy beteljesedett ígéret abszolút felszabadító üzenete: „A süketeknek megadja a hallást, s a némáknak a beszéd képességét” (Iz 35,5).